

۱۷ جنوری، ۲۰۲۴

داکتر ناصر اوریا

نائب امین الله خان لوگری

خلص سوانح مبارز ملی و قهرمان جنگ اول افغان- انگلیس نائب امین الله خان لوگری
دافغان- انگریز لومړی جګړی اتل اوملی مبارز نائب امین الله خان لوگری لنډ ژوندلیک.

ابرمرد کارنامه های عظیم ملی، نائب امین الله خان لوگری در سال ۱۷۸۲ میلادی در قریه برکی راجان ولایت لوگر تولد و در سال ۱۸۵۷ میلادی (تاریخ شاید دقیق نباشد) جهان فانی را وداع گفت دسترو کارنامو خاوند نائب امین الله خان لوگری په ۱۷۸۲ میلاد کال کی د لوگر په برکی راجان کلی کی نړی ته سترگی پرانستی او په ۱۸۵۷ میلادی کال کی یی نړی څخه سترگی پتی کړی.

*****

بی خبری از تاریخ و عدم آشنایی مردم مخصوصاً نسل جوان با شخصیت های علمی، فرهنگی، ملی، تاریخی و اجتماعی کشور و بی اطلاعی از کارنامه های ابرمردان، یکی از دلایل عمده بوجود آمدن فضای بیگانه پرستی و ایجاد عقده حقارت در افراد و بالاخره بوجود آمدن عقده خود کمبینی به مقیاس اجتماعی و ملی گردیده و سرمشق ها و رول مدل های نسل نو از شخصیت های ملی نه، بلکه اشخاص و افراد اجنبی شده و به این ترتیب اعتماد بنفس فردی و اجتماعی و غرور ملی خودبخود در وجود اشخاص و اجتماع سرکوب و نابود می گردد. این حالت باعث ایجاد لجنزار مساعد برای پرورش افراد و ملت های دنباله رو و فاقد غرور ملی در نسل های آینده گردیده و به این ترتیب زمینه استیلائی فکری و از بین رفتن استقلال فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جوامع و ملت ها می شود.

در تاریخ افغانستان مخصوصاً در دو قرن اخیر افراد و شخصیت های ملی زیادی اند که کماحقه به معرفی گرفته نشده و مردم، مخصوصاً نسل جوان با آن ها و خدمات ملی آنها کاملاً ناآشنا اند و یا به جز نام دیگر هیچ معلومات مؤثق در باره شخصیت و کارنامه های ملی آنها ندارند. به سلسله معرفی چنین شخصیت های ملی، امروز نظر گزرا و مرور کوتاهی داریم به زندگی و کارنامه های یک شخصیت میهن دوست و مبارز ملی.

نائب امین الله خان لوگری در سال ۱۷۸۲ میلادی در قریه برکی راجان ولایت لوگر چشم به جهان گشود. پدرش مرزایی خان لوگری از جمله خوانین لوگر و متصدی حکومت کشمیر بود که در عهد سلطنت تیمورشاه سدوزیی وفات یافت و جنازه اش را به کابل انتقال داده و حکومت وقت معاش او را به پسرش امین الله خان تفویض نمود. وی تعلیمات خصوصی را در کودکی نزد علمای جید دینی آغاز و قران، تفسیر، فقه، فلسفه سیاسی اسلام را نزد آنها فرا گرفت. دوسال قبل از سقوط دوره اعلیحضرت زمان شاه پسر تیمورشاه، برای نخستین بار در ماه ذی القعدة الحرام سال ۱۲۱۴ هجری قمری، طی دو فرمان که یکی آن به مهر (دوست محمد خان و دیگر آن به مهر قاضی سعید محمد

قاضی القضاة) دربارشاهی اعلیحضرت زمان شاه موشح میباشد که عنوانی وکیل جماعه برکی صدور یافت و نایب امین الله خان لوگری از همین وقت در زمره خوانین بزرگ کشور محسوب گردید. اسناد قلمی آن تا سالهای ۱۳۷۱ هجری شمسی قبل از جنگهای داخلی بین تنظیم های ساخت همسایه ها، در کابل در اسناد خطی موزیم ملی نگهداری میشد. این فرمان ها توسط گروه های مسلح نامعلوم به غارت برده شد است و فعلاً موجود نمی باشد. ولی خوشبختانه که در کتب تاریخی افغانستان (تاریخ بالاحصار و پیش آمد های تاریخی و در کتاب رجال و رویداد های تاریخی افغانستان) از آن تذکر بعمل آمده است ولی متأسفانه متن فرمان ها نقل نگردیده است.

دیده میشود که نایب امین الله خان در حالیکه سن ۱۸ سالگی را تکمیل نکرده بود بحیث اولین خان لوگری تعیین شد و مواجب مستمری وی از طرف اعلیحضرت زمان شاه قبول و لقب خان لوگر برای وی اعطا گردید. بدین ترتیب دیده میشود که نایب امین الله خان از دوره اخیر سدوزائی ها و در عصر عروج بارکزائی ها یعنی از او اخر سلطنت زمان شاه پسر تیمورشاه تا اخیر سلطنت دوم حکمفرمایی امیر دوست محمد خان حدود شصت سال مورد تکریم شاهان، امرأ، وزرا، و سران اقوام مختلف افغانستان قرار داشت. از جمله رجال ملی که در قبال پیش آمد های مختلف و بحران های پادشاه گردشی ها، عروج و نزول اشخاص و خانواده ها، عزل و نصب وزرا و تهاجمات بیگانگان و تطورات بزرگ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی قرن نوزده میلادی، شخصیتی که خود و شئون ملی خود را بحیث یک افغان آگاه برخوردار و شریک ملت و مملکت حفظ کرد و در گیرودار بغرنج اجتماعی که همگان از پیچ و تاب آن کم و بیش اطلاع دارند، از ضعف اخلاقی برکنار ماند، نایب امین الله خان لوگری بیشتر شهرت دارد.

در هنگام سلطنت اول شاه محمود سدوزایی، امین الهه خان لوگری کماکان به حیث خان لوگر و بتخاک بود. چنین معلوم میشود که وزیر فتح خان پسر پاینده محمد خان بارکزایی نسبت به امین الهه خان لوگری توجه بخصوص داشت.

وزیر فتح خان که در هنگام حکمرانی شاه محمود اختیارات زیاد داشته در لشکرکشی های خویش از امین الله خان لوگری استمداد می جست. چنانچه مکتوبی از طرف وزیر فتح خان موجود میباشد که بنام امین الله خان لوگری فرستاده و او را به اخذ ترتیبات لازمه و اعزام دسته قومی به مرکز و سهم در جنگ ملی و میهنی دعوت نموده است تا در مقابل رنجیت سنگه (والی شاه زمان در ولایت پنجاب) قرار گیرد.

بعد از به هم خوردن روابط بین خانواده بارکزایی و سدوزایی بالای کور شدن و قتل فتح خان، سردار محمد عظیم خان سوابق دوستی امین الله خان لوگری را با وزیر فتح خان در نظر گرفته و طی نامه های ارسالی از کشمیر و پیشاور، نایب امین الله خان لوگری را به طرفداری خود و برادران بارکزایی در مسئله انتقام گیری برادرش داخل اقدامات جدی شد و به تمام وسایل لازمه متصل گردید تا به هر رنگی شود به سلطنت شاه محمود خاتمه دهد. علاوه بر مکاتبه باشاه شجاع که سازش صورت نگرفت قبل از اعزام دوست محمد خان و یار محمد خان به طرف پیشاور و کابل سه مکتوب عنوانی امین الله خان لوگری هم نوشته و او و خاندانش را برای اخذ انتقام وزیر فتح خان دعوت به همفکری خود و همکاری با دوست محمد خان نموده است.

مضامین هر سه مکتوب تقریباً متحد الشكل و بیک مضمون میباشند. ظاهراً معلوم میشود که مکاتیب یکی بعد دیگری به کمال عجله و شتاب در روز های اندوه ناک و هیجان انگیز تحریر شده است. چنین معلوم می شود که امین الله خان لوگری در بین هنگام از اقتدار و محبوبیت خاصی برخوردار بوده است. با وجود آن نایب امین الله خان در این گیرودار و خانه جنگی های داخلی محتاطانه رفتار نمود. تا زمانی که قدرت مملکت داری در دست شهزادگان سدوزایی بود، از طرفداری آنها خود داری نکرد. شاه شجاع الملک، امین الله خان را حاکم لوگر و بتخاک مقرر ساخت. موصوف در علاقه لوگر و بتخاک کاریزها، پل ها، جوی ها و قلعه ها تعمیر نمود که بعضی از آنها تا هنوز بنام او معروف است. امین الله خان لوگری با برادران بارکزایی بصورت مجموعی میانه خوبی داشت و با هر کدام آنها روابط دوستی برقرار نموده بود. چنانچه یکی از دختران خود را به عقد نکاح وزیر محمد اکبر خان و دیگری را به عقد نکاح شمس الدین خان درآورده بود.

شهرت نایب امین الله خان در تاریخ کشور ما بیشتر مربوط به دوره است که انگلیس ها بار اول به افغانستان مداخله و تهاجم را آغاز نمودند.

فیض محمد کاتب در سراج التواریخ در بین مورد معلومات مفصل تحریر داشته است، در حالیکه از مراحل اول زندگانی موصوف به ندرت راجع به او معلومات گرد آوری شده است، و آنهم به علت کمبود منابع و مأخذی است که بدسترس فیض محمد کاتب نبود.

مداخله و تهاجم انگلیس بالای کشور بین سالهای ۱۸۳۹ - ۱۸۴۲ میلادی صورت گرفت. در این دوره سران ملی لحظ ای هم از فکر آزادی وطن فارغ نه نشسته و پیوسته در راه امحای سلطه اجانب میکوشیدند تا اینکه صبح ۲ نومبر ۱۸۴۱ میلادی فرا رسید و قیام ملی آغاز شد.

فیض محمد کاتب می نویسد: چون امر برشورش قرار گرفت شخصی در چنین وقت فرصت یافته چند قطعه خط بیک مضمون نوشته و هر پارچه را به دروازه خانه یکی از اعیان شهر چون میرحاجی، حافظ جی پسران میرواعظ و امین الله خان لوگری و غیره که نام و نشانی از خود داشتند در تاریکی شب بینداخت و متن آن این بود که:

ای مردم فکری به حال خود کنید که امروز و یا فردا همه شما اسیر و روانه هندوستان خواهید شد". فردای آنروز در خانه عبدالله خان اچکزی نقشه ای طرح گردید و قیام عمومی مردم آغاز شد. این مجلس بروز اول نوامبر ۱۸۴۱ میلادی برای بار اول در محله نزدیک عاشقان و عارفان (کوچه باغ نواب فعلی) در خانه عبدالله خان دایر گردید که در آن نایب امین الله خان با دیگر سران ملی جمع گردیدند.

در این جلسه محمد زمان خان به حیث رئیس و امین الله خان لوگری به عنوان نایب تعیین گردیدند. نایب امین الله خان لوگری ده هزار عسکر مبارز از مردم لوگر زیر فرمان خود داشت. بالاخره روز ۲ نومبر سال ۱۸۴۱ میلادی مطابق ۱۷ رمضان سال ۱۲۵۷ هجری قمری فرار سید. با تأسف که این تا امروز هم از این روز ملی و تاریخی در تقویم های افغانستان نشانی نیست و از آن تجلیلی بعمل نمی آید.

در این روز تاریخی مردم پابرهنه و روزه دار به خاطر حفظ عزت، استقلال و آبروی ملت و کشور خود، کفن در بر نمودند و از وجب و جب سرزمین خویش منحیث مادر وطن دفاع کردند. جوانان خون گرم و رزمنده فارغ از لذایذ زندگی، برای نجات مردم و وطن در صفوف مقدم جبهه مبارزه قرار گرفتند و بدون ترس به جنگ دشمن فرنگی شتافتند. روحیه وحدت ملی در برابر تجاوز بیگانه یکی از مشخصات این روز رستاخیز بزرگ بود. جبهات و صفوف مبارزین و مجاهدان بدون امتیاز نژاد، زبان، مذهب و منطقه در برابر متجاوز صف آرایی نموده و چون دیوار آهنین ایستاده بودند. شب هفدهم ماه رمضان ۱۲۵۷ هجری شمسی مردم بعد از نماز تراویح در مساجد و منازلی که قبلاً تعیین شده بود گرد هم آمدند بدون آنکه کسی از این اقدام شان آگاهی یابد، و بدون آنکه ترس و دلهره ای داشته باشند که چه فردای در انتظار شان هست و شاید عده زیادی از آن ها جام های شهادت خواهند نوشید، شب را به صبح رسانیدند. نماز صبح را در مساجد عمومی و جامع برگزار نمودند. نقشه عملیات در اختیار شان قرار گرفت و قیام عمومی در کابل آغاز گردید. ده ها هزار نفر از کابل، لوگر، کوهدامن، وردک، تیزین و بتخاک که سه سال را در انتظار چنین روز رستاخیز گذرانده بودند، همه با یک هدف واحد (استقلال افغانستان) به سوی قرارگاه های انگلیس ها مارش نمودند.

این قیام بزرگ را ده ها مبارز سر به کف رهبری میکردند. بلی! در همین روز دوم نوامبر ۱۸۴۱ میلادی نایب امین الله خان لوگری و عبدالله خان اچکزی در صف اول مبارزه قرار گرفتند و برنس و برادرش را از بین بردند.

جنبش معروف کابل بعد از آن ادامه یافت و دامنه آن در روزهای بعد در میدان شیرپور و تپه های بی بی مهرو جنگ میان افغانها و قوای انگلیس در گرفت تا اینکه بروز یازدهم عبدالله خان اچکزی شهید شد و روز بعد وزیر اکبر خان از بخارا رسید و وارد میدان جنگ شد.

در میثاق بسیار مهم تاریخی که بین سران و مبارزین ملی و نماینده گان انگلیس مبنی بر تخلیه افغانستان به تاریخ ۱۶ ذی قعدة مطابق اول جنوری ۱۸۴۲ میلادی در کابل به امضا رسید نایب امین الله خان به صفت (نایب الثانی رفیع مکانی و عالیجاه نایب امین الله خان) یاد شده است و این بزرگترین سند افتخار این مرد مبارز است.

زمانی که انگلیس ها متوجه شدند که نمی توانند مقابل افغان ها ایستادگی نمایند لذا به خدعه و فریب متصل گشتند. از جمله وعده هایی را مبنی بر خروج شان از کشور ما زیر پا گذاشتند. زمانی که مکناتن با سلطان احمد خان ملاقات مینماید تقاضا میکند تا امین الله خان لوگری را محبوس و دیگران را متفرق سازند.

در سراج التواریخ آمده است که : "نایب امین الله خان لوگری را محبوس نموده به کار گزاران دولت انگلیس بسپا رند تا دیگر شورشی بروی کار نیا ید و از پذیرفتن این شروط انعام و احسان بسیار از دولت انگلیس به شما رسد."

همچنان مکناتن در مسوده قرار دادی که به وزیر محمد اکبر خان فرستاده بود در ماده پنجم آمده است که سردار محمد اکبر خان فعلاً نایب امین الله خان را دستگیر کرده و به انگلیس ها بسپارد و هم سایر سرکردگان ملی را از کابل متفرق میسازد. انگلیس به خاطر تزئید نفاق بین افغانها در خفی با نایب امین الله خان و دیگران مفاهمات جداگانه و سری نموده بود. در حالیکه تمام این مبارزین ملی برای طرد دشمن یکدل بوده توطیه های مکناتن را بین خود افشا میکردند. در سراج التواریخ به کرات میخوانیم که انگلیس ها از موجودیت نایب امین الله خان در ترس به سرمیبردند، چنانچه مکناتن حاضر میگردد که با وزیر اکبر خان ملاقات نماید که سند نماینده گی افغان ها به خصوص نایب امین الله خان را داشته باشد. نایب امین الله خان فوراً مکتوبی به مکناتن نوشته تقاضای انعقاد مجلس برای مذاکرات جدید نمود. همچنان مکناتن جایزه سر امین الله خان لوگری را یکصد هزار روپیه تعیین کرده بود.

این قیام بزرگ را ده ها مبارز سربه کف رهبری میکردند که ما در این جا با ذکر چند نفر اکتفی می کنیم. رهبران عمومی قیام را عبدالله خان اچکزائی، امین الله خان لوگری، عبدالسلام خان، میر مسجدی خان کوهستانی، محمدشاه خان غلجائی، محمدزمان خان، سردارمحمد اکبرخان ..... به عهده داشتند. انگلیس ها متحمل تلفات سنگین شدند و ۱۷۵۰۰ نفر عساکر شان به هلاکت رسیدند. شاه شجاع، مکناتن وده ها افسر نظامی اردوی مجهز بریتانیا جان باختند، ومجاهدان ومبارزان بی شماری جام های شهادت نوشیدند و جان های شیرین خود را برای نجات مادر وطن قربانی کردند. اولین سیاست پیشروی (فارورد پالیسی) درافغانستان ناکام و رسیدن به آسیای مرکزی موقتاً ناتمام ماند. بعد از تخلیه کابل و حرکت سپاه الفنسستن به طرف جلال آباد در حالیکه دوست محمد خان در هند بود، وزیر محمد اکبر خان در مقابل لشکر جنرال سیل در جلال آباد صف آرایی داشت و در کابل شاه شجاع سدوزایی و سردار محمد زمان خان سرتخت و تاج مقابله داشتند و سپاه جنرال پالک به عزم انتقام گیری از ملت افغانستان در صدد حرکت از پیشاور به طرف جلال آباد بود. یگانه مردی که در میان رقابت های سرداران و شهزاده گان و تفتین و تهدید قوای انگلیس به کمال بیطرفی وخیراندیشی مشغول مطالعات اوضاع بود، همین نایب امین الله خان بود. در بین روز های بحران زا که حرارت غازیان بعد از حمله ها و فتوحات اولی سرد شده بود و قوای انگلیس هنوز در قندهار و جلال آباد بود، نایب امین الله خان میخواست که میانه بارکزیایی و سدوزایی را بر اساس روابط با همی اصلاح کند و شاه سدوزایی را غرض حمله به جلال آباد علیه انگلیس ها سوق دهد و ملت را برای مقابله با اجانب آماده نگاه دارد، ولی در اوضاع دگرگون شده شاه شجاع به قتل رسید. اکبر خان به شکست های عمدی عقب نشست و در ماه های بسیار بحرانی جولای - اگست - سپتمبر ۱۸۴۲ میلادی بر اختلافات سران ملی افزوده می شد. در بالاحصار کابل فتح جنگ پسر شاه شجاع اعلان سلطنت نمود و میان او و نواب محمد زمان خان که مدعی تخت سلطنت بود جنگ شروع گردید. خانه نایب امین الله خان در اثر طرفداری فتح جنگ چور و چپاول شد. اکبر خان با ورود خویش از جلال آباد به کابل محاربه را در تپه مرنجان علیه فتح جنگ ادامه داد و بالاخره در اثر میانجی گری نایب امین الله خان قضایا چنین فیصله شد که فتح جنگ، شاه و اکبر خان وزیر او باشد. متأسفانه این فیصله ها در موقعی که قوای جنرال پالک در آستانه کابل رسیده به حال ملت و مملکت سودی نداشت. شیرازه جمعیت مبارزین ملی بیشتر از هم پاشیده و وزیراکبر خان به طرف بامیان رفت. فتح جنگ تحت بیرق انگلیس درآمده نواب زمان خان که انگلیس ها او را دوست خودمی خواندند در خانه خودش خاموش و ساکت ماند. مبارزی که به تنهایی غازیان سمت شمال را بدور خود جمع

کرده در تپه ها استالف علیه قوای انگلیس و جنرال مک کیسل تا اخیر مقابله کرد، نایب امین الله خان لوگری بود که انگلیس ها او را دشمن درجه اول خود خوانده اند. دارایی های نایب امین الله خان لوگری، دشمن شماره یک خارجی ها و استعمار، به حکم امیر دوست محمد خان و به اشاره انگلیس، به خاطر مبارزات تاریخی و ملی اش مقابل استعمار، مصادره و تاراج گردیده و خودش در زندان بالاحصار محبوس شد. وی بعد از تحمل آلام زندان امیر، در ۱۲۷۴ هجری قمری در اواسط هفتاد سالگی اش با سربلند وفات نمود... روح این ابرمرد تاریخ و مبارز ملی شاد، بهشت برین مکانش و یادکارنامه ملی اش جاودان باد. مأخذها:

- احمد علی کهزاد، رجال و رویداد های تاریخی، (کابل: انجمن تاریخ)
- احمد علی کهزاد، در زوایای تاریخ معاصر افغانستان، (کابل: انجمن تاریخ)
- احمد علی کهزاد، رجال و رویداد های تاریخی
- فیض محمد کاتب، سراج التواریخ
- میر غلام محمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ

*****

نائب امین الله خان لوگری:

غازي امین الله خان لوگری (۱۷۸۲ - ۱۸۵۷) د افغانستان د خپلواکۍ يو ملي مبارز گڼل کېږي. د نوموړي د بنو اخلاقو او په ښه صادقه توگه د دندو ترسره کولو له کبله ورته د وخت د واکمنۍ لخوا د امین الدوله لقب ورکړ شوی. دی د افغان-انگریز په لومړۍ جگړه کې برخه درلوده. ده ته د هغه د هېوادپالنې او اسلامي ولولو پر بنسټ چې پې د پردو یرغلگرو په مقابل کې د پاڅون نخشه جوړه کړه او د هغې پر بنسټ پې له افغانانو څخه په دفاع کې ودرېد، د افغانستان خلک پې د غازي په نوم یادوي. غازي امین الله خان لوگری په ۱۱۹۷ قمری کال کې د لوگر ولایت په برکي راجان کې زېږېدلی. پلار پې میرزایي خان د تېمور شاه دراني د واکمنۍ پر وخت د کشمیر حاکم و او مور پې د کمال خان خرم خیل لور وه.

غازي امین الله خان لوگری د افغانستان د ملي اتلانو له کتاره شمېرل کېږي. دی یو زړه وړ، د لوړ عزم او همت خاوند وه، ځکه پې انگرېزي تاریخ پوهانو خپلو لیکنو کې د انگرېزي ښکېلاک پر وړاندې نوموړی تر ټولو لوی خنډ گڼلای. د پلار له مړینې څخه وروسته د وخت د واکمن پاملرنه

ورو او بښته. دی د بُتخاک حاکم و ټاکل شو. د سیمې د خلکو د سوکالی او امن لپاره یې ډېر د خیر
بښېښې کارونه وکړل، چې له مخې یې خلکو کې ډېر محبوبیت تر لاسه کړ. او د امانتداری او
ایمانداری له کبله یې حکومت د امین الدوله لقب ورپه برخه کړی. د وخت د مروج دیني علوم یې
لوستي و او د بنو لیک او لوست خاوند و. وروسته له هغه چې پلار یې په کشمیر کې وفات شو نو
د تېمورشاه ابدالي لخوا یې د پلار د تقاعد تنخوا په مستمرې توګه یې ده ته وټاکله.

کله چې انګرېزانو پر افغانستان یرغل وکړ او شاه شجاع یې د کابل پر پلازمینه کېناوه نو پر وړاندې
بې د هېواد پر ګوټ ګوټ او په ځانګړې توګه په کابل کې ملي پاڅون پیل شو. دغه پاڅون په لومړي
سر کې څو تنه مشران او لارښوونکي لرل چې یو له هغو څخه امین الله خان لوګری وه. امین الله
خان لوګری په خپله سیمه کې خلک د انګرېزانو پر وړاندې جهاد ته راپاڅول او بالاخره په هغه
پاڅون کې یې چې ۱۲۵۷ هـ ق کال په کابل کې عملاً پیل کړ، ډېر ستر رول درلود. همدا رنگه یې
وروسته په هغو ټولو جګړو کې چې د کابل شاوخوا سیمو کې د انګرېزانو پر خلاف وشوې او پایله
کې یې انګرېزان د افغانستان څخه تېښتي ته اړ شول ډېره مهمه ونډه لرله او په زړور تیا یې د غازیانو
مشري او لارښوونه کوله. دا پاڅون د انګرېزانو او د هغوی د لاسپوڅي شاه شجاع پر وړاندې پیل
شوې وه.

د پاڅون مشرانو د غازي عبدالله خان اڅکزي په کور کې جرګه وکړه. د خپل ملي پاڅون او غورځنگ
نخشه یې جوړه او د هغې د عملي کولو لپاره یې ټینګ عزم او هوډ وکړ. د ځینو پېښلیکونکو په
حوالي داسې وېل کېږي چې په همدې جرګې کې د غازیانو لخوا نواب محمد زمان خان د پاڅون
مشر او امین الله خان لوګری د هغه مرستیال یعنی نایب وټاکل شو، نو ځکه هم امین الله خان لوګری
د نایب په لقب مشهوره دی.

د جرګې نور غړي په لاندې توګه یادېږي:

غازي سکندر خان

غازي عبدالسلام خان

د افغان - انګرېز لومړنۍ جګړه په ۱۸۴۲ میلادی کال کې د برتانوي - هند لخوا په افغانستان باندې
د یرغل په ترڅ کې پیل شوه او د پرنګیانو لښکر د صفر په میاشت کې افغانستان ته ورننوتل. دا د
نړۍ په تاریخونو کې د لویې لوبې په نوم یاده شوې او دا ځکه چې د نولسمې پېړۍ د ځواک پر سر
د بنګرورو دوو ځان منلیو روسیې او امریکې - انګرېز لخوا په منځني اسیا باندې د خپل نفوذ اچولو
د سیالي په ترڅ کې توده شوه. او دا د ختیځې هندي کمپنۍ چې انګرېزانو یې په پلمه هند او شاوخوا

سیمي و نیولې اود خپل د لالچ له کبله د نفوذ زیاتولو پلانونه جوړول. دانگرېزانو په تاریخ کې د افغان - انگرېز جگړو ته د انگرېز راج یا انگرېز قوت لپاره د یو ډېر لوی گوزار په سترگه کتل شوی. وروسته له هغه چې کله انگرېزي ځواکونه د کابل له ښاره ووتل او شاه شجاع ووژل شو، په دغه وخت کې امیر دوست محمد خان په هند کې انگرېزانو سره بندي و، نو د شاه شجاع زوی فتح جنگ د کابل په بالاحصار کې د پاچهۍ اعلان وکړ. د ده او نواب محمد زمان خان تر منځ په واک باندې جگړې پیل شوې. دلته وزیر محمد اکبر خان د جلال آباد څخه کابل ته راستون شو او د فتح جنگ سره د مرنجان تپې ته څېرمه خونړۍ جگړه پیل کړه. په همدغه مهال امین الله خان لوگری د انگرېزانو په مشمشو ډېر پوی و نو ېې د افغانانو تر منځ د یووالي د ساتلو، او حکومتې اندول د ساتلو په موخه او دا چې د گډوډیو او وینې تویولو مخه ونیسي په پوره پوهې ېې د یوه ملي مصلحت له مخې غازي محمد اکبر خان د فتح جنگ وزیر ونوماوه، وروسته له هغه په خلکو کې د وزیر محمد اکبر خان په نوم مشهوره شو. د انگرېز جنرال پالک په مشرۍ انگرېزي ځواکونه د فتح جنگ په ننگه او ملاتړ بیا کابل ته راغله. وزیر محمد اکبر خان د بامیان ولایت ته ولاړ. نواب محمدزمان خان، چې انگرېزانو خپل دوست گانه، له مقاومت څخه لاس واخیست او پخپل کور کښېناست. د ملي غازیانو ډېری مشران شهیدان شوي او غازیان تر ډېره خواره واره شوي و. په دغه وخت چې یواځینی کس د پاڅون او مقاومت په ډگر کې د غازیانو له کتاره پاتې وه، هغه غازي امین الله خان لوگری وه. نوموړي د پروان ولایت د سیمې غازیان پر ځان راټول کړل د استالف په غونډیو کې ېې د انگرېزي قواؤ سخته مقابله وکړه او تر پایه ېې له مقاومت څخه لاس وانه خيست. له همدې لامله ډېرو انگرېزي مورخینو په خپلو لیکنو کې دغه نومیالی افغان اتل خپل لومړی درجه، نه پخلا کېدونکی دښمن بللی دی.

کله چې امیر دوست محمد خان په دوهم ځل د پراخ افغانستان پاچا شو، دغه نومیالی غازي ېې د حکومتداری د لالچ له کبله او یا هم د ځینو کړیو په لمسون د خپلې واکمنۍ ته د خطر له لامله په بالاحصار کې بندي کړ او بیا هغه هماغه بند کې کله چې عمر د پنځه او یا کلونو په شاوخوا کې وو وفات شو.

سرچینې:

د آریانا دایرة المعارف ۶۲۹ مخ.

افغانستان پېژندنه (لیکوال: اورنگزېب ارشاد)

رجال رویدادهای تاریخ (لیکوال: کهزاد) ۱۱۰ مخ.

د افغانستان نومیالی (لیکوال: عبدالرووف بېنوا) ۵۰۹-۵۱۳ مخونه

ددی نومیالی افغان او سترملی مبارز اروا دی بناده، جنت دی خای او د لوړو ولسی کارنامو یاد دی
تل پاتی وی.

ددی نومیالی افغان او سترملی مبارز اروا دی بناده، جنت دی خای او د لوړو ولسی کارنامو یاد دی
تل پاتی وی.

ناصر اوریا * ۱۴ جنوری ۲۰۱۹ * تکزاس